

СВІТОВА ФІНАНСОВА ДУМКА XX - XXI СТОЛІТТЯ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЦЬОГО ЧАСУ

к.е.н., доцент Ірина ШАЛИГІНА
Сумський НАУ

Світова фінансова думка у XX - XXI століттях зазнала значних трансформацій, відображаючи зміни в економічних умовах, технологічному прогресі та глобалізаційних процесах. Визначимо основні напрями досліджень та ключові зміни:

1. Неокласична теорія та монетаризм: на початку XX століття неокласична теорія панувала в економічній думці, акцентуючи увагу на ефективності ринків, раціональній поведінці агентів та саморегулюючих механізмах. Основна увага приділялася досягненню ринкової рівноваги через взаємодію попиту та пропозиції. У середині століття виник монетаризм, як реакція на кейнсіанську революцію, з Мілтоном Фрідманом на чолі. Монетаристи стверджували, що головним фактором, що визначає рівень цін та номінальний ВВП, є кількість грошей в обігу. Вони критикували активну фіскальну політику та наголошували на стабільному зростанні грошової маси як ключовому інструменті макроекономічного управління. Монетаристські ідеї мали значний вплив на політику центральних банків у 1970-х та 1980-х роках, зокрема в боротьбі з інфляцією. Неокласична теорія згодом еволюціонувала, включивши концепцію раціональних очікувань, яка передбачала, що економічні агенти враховують майбутню політику при прийнятті рішень сьогодні.

2. Кейнсіанство та посткейнсіанство: велика депресія 1930-х років підірвала довіру до неокласичних уявлень про саморегулювання економіки. Джон Мейнард Кейнс у своїй праці "Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей" (1936) обґрунтував необхідність активного державного втручання для подолання економічних спадів. Кейнс стверджував, що сукупний попит може бути недостатнім для забезпечення повної зайнятості, і уряд повинен використовувати фіскальну політику (державні витрати та податки) для його стимулювання. Кейнсіанська економіка стала домінуючою парадигмою в макроекономіці після Другої світової війни, вплинувши на формування соціальної політики та систем добробуту. Згодом виникла посткейнсіанська школа, яка розвинула ідеї Кейнса, наголошуючи на ролі невизначеності, інститутів та історичного контексту в економічних процесах. Посткейнсіанці також акцентували увагу на важливості фінансових факторів та нестабільності фінансових ринків для розуміння макроекономічних коливань.

3. Фінансова глобалізація та міжнародні фінанси: після Другої світової війни відбулася лібералізація руху капіталу та стрімке зростання трансграничних фінансових потоків, що ознаменувало початок епохи фінансової глобалізації. Це призвело до активного розвитку досліджень у сфері міжнародних фінансів. Учені зосередилися на вивченні детермінантів валютних курсів, переваг та недоліків різних валютних режимів (фіксованих, плаваючих). Досліджувалися питання міжнародної торгівлі активами, управління валютними ризиками та функціонування міжнародних платіжних систем. Важливу роль у дослідженнях відігравав аналіз платіжного балансу країни та факторів, що на нього впливають. Зростання впливу міжнародних фінансових інституцій, таких як Міжнародний валютний фонд та Світовий банк, також стало предметом наукового інтересу. Фінансова глобалізація відкрила нові можливості для інвестицій та зростання, але також створила нові виклики, пов'язані з фінансовою нестабільністю та кризами, що передаються через кордони.

4. Фінансові кризи та регулювання: кінець XX та початок XXI століття ознаменувалися серією значних фінансових криз, включаючи азіяську фінансову кризу 1997-1998 років та глобальну світову фінансову кризу 2008 року. Ці події стимулювали інтенсивні дослідження причин виникнення та поширення фінансових криз. Учені аналізували роль "бульбашок" на ринках активів, надмірного кредитування, морального ризику та асиметричності інформації. Особлива увага приділялася вивченню системної ризику – ризику краху всієї фінансової системи через взаємозв'язки між фінансовими установами. Після кризи 2008 року значно активізувалися дослідження ефективних механізмів регулювання фінансових ринків з метою запобігання майбутнім кризам. Обговорювалися питання посилення вимог до капіталу банків, регулювання деривативних інструментів, нагляду за системно важливими фінансовими установами та макропруденційного регулювання, спрямованого на управління системними ризиками.

5. Цифровізація фінансів: у XXI столітті стрімкий розвиток цифрових технологій кардинально трансформує сферу фінансів. З'явилися нові фінансові інструменти, такі як криптовалюти (наприклад, біткойн), які використовують криптографічні методи для забезпечення безпеки транзакцій та контролю емісії. Активно розвиваються фінтех-компанії, які пропонують інноваційні фінансові послуги, використовуючи мобільні додатки, штучний інтелект та великі дані. Досліджуються можливості та ризики використання технології блокчейн для здійснення фінансових транзакцій та управління активами. Цифровізація змінює традиційні бізнес-моделі банків та інших фінансових посередників, створюючи нову конкуренцію. Виникають питання щодо регулювання цифрових фінансових активів, захисту прав споживачів та забезпечення фінансової стабільності в умовах зростання ролі фінтех-компаній. Дослідники також вивчають вплив цифрових технологій на доступність фінансових послуг та фінансову інклюзію.